

جایگاه مشارکت مردم در تداوم انقلاب اسلامی با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی

دریافت: ۱۴۰۰/۶/۵ تأیید: ۱۴۰۰/۱۲/۱۰ فاطمه بهروزبایاتی*
و فاطمه سلطان محمدی** و حسین زارع کار***

چکیده

مشارکت مردم در حفظ و اداره حکومت، یکی از ارکان نظام سیاسی و اجتماعی اسلام است. حکومت جمهوری اسلامی ایران که تجلی حکومت دینی در عصر معاصر است، مظهر مشارکت مردمی در عرصه‌های مختلف سیاسی و اجتماعی می‌باشد و مقام معظم رهبری همواره توجه ویژه‌ای به مسأله حضور مردم در صحنه داشته و جایگاه خاصی برای این امر قائلند. با توجه به ورود انقلاب اسلامی به گام دوم خود، آشنایی با جایگاه مشارکت مردم در تداوم انقلاب، امری ضروری است. هدف این پژوهش که به روش اسنادی و تحلیل مضمون و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و اینترنتی انجام شده است، تبیین تأثیر مشارکت مردم در تداوم و استمرار انقلاب اسلامی ایران در اندیشه مقام معظم رهبری می‌باشد. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که مشارکت مردم در دو حیطة سیاسی و اجتماعی از مهم‌ترین مؤلفه‌ها در امر تداوم و استمرار انقلاب اسلامی، در اندیشه مقام معظم رهبری می‌باشد. از دیدگاه ایشان، اتکای انقلاب اسلامی ایران به حضور دائمی مردم، خنثی‌کننده توطئه‌های دشمن در طی این سال‌ها و علت اصلی استمرار و راز زوال ناپذیری انقلاب اسلامی ایران می‌باشد.

واژگان کلیدی

مشارکت اجتماعی مردم، مشارکت سیاسی مردم، تداوم انقلاب اسلامی، بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی

* دانش آموخته سطح سه حوزه علمیه، جامعه الزهرا: fbehroozbayati@gmail.com

** دانش آموخته سطح چهار حوزه علمیه، جامعه الزهرا: god44550@yahoo.com

*** دکتری تاریخ تمدن دانشگاه تهران: phzarekar2011@gmail.com

پښتونستان ښار علمي او مطالعاتي مرکز
پرتال جامع علوم انساني

مقدمه

مطالعه انقلاب‌ها به دلیل آن‌که مسیر تاریخ یک کشور را تغییر داده و در منطقه وقوع خود و در جهان تأثیرگذارند، همواره مورد توجه بوده است؛ یکی از مهم‌ترین زمینه‌های مطالعات انقلاب‌ها، عوامل ماندگاری و تداوم آن‌هاست.

هر انقلابی با اهداف و آرمان‌های خاصی شکل می‌گیرد و به وقوع می‌پیوندد؛ به طور مسلم مهم‌ترین هدف پس از هر انقلاب، حفظ و تداوم آن انقلاب می‌باشد؛ نشانه اصلی تداوم هر انقلاب، حفظ تغییرات انجام‌شده و استمرار آرمان‌ها و جهت‌گیری‌های اولیه انقلاب می‌باشد؛ به گونه‌ای که درجه موفقیت هر انقلاب، رابطه مستقیمی با میزان پای‌بندی به اصول اولیه و تداوم اهداف آن دارد. شاخصه‌ای که به روشنی در انقلاب اسلامی ایران مشاهده می‌شود، چرا که پس از گذشت چهار دهه، انقلاب از مبانی اولیه‌اش منحرف نشده و هم‌چنان حرف اسلام‌خواهی، استکبارستیزی، استقلال‌خواهی، ایستادگی ملی، توسعه درون‌زای کشور و عدالت را می‌زند و برای این اهداف تلاش می‌کند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰/۵/۱۹).

آشنایی با اندیشه رهبران هر انقلابی به عنوان اندیشه حاکم بر نقشه راه انقلاب، در جهت درک عوامل مانایی انقلاب ضرورتی انکارناپذیر است، مضاف بر این‌که مقام معظم رهبری بارها بر لزوم استخراج این عوامل تأکید کرده و بررسی این مؤلفه‌ها را مطالبه فرموده‌اند.

در مرحله اول پژوهش حاضر، عوامل و مؤلفه‌های تداوم انقلاب اسلامی به ویژه از دیدگاه مقام معظم رهبری را بررسی کرده و پس از تحلیل بیانات ایشان در این زمینه، به چهار مؤلفه کلی دست یافتیم که هرکدام شامل عوامل جزئی‌تری می‌شوند؛ این چهار عامل اصلی عبارتند از: حفظ ارزش‌های اسلامی و اسلام‌خواهی، رهبری، کارآمدی نظام و مشارکت مردمی.

در این مقاله سعی شده تأثیر مشارکت مردمی که یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های تداوم انقلاب اسلامی و بلکه هر انقلابی می‌باشد، از دیدگاه مقام معظم رهبری به عنوان سؤال

اصلی پاسخ داده شود؛ این امر با روش تحلیل مضمون و بهره‌گیری از فیش‌های مرتبط با این موضوع که از پایگاه اینترنتی دفتر حفظ و نشر آثار ایشان تهیه شد، انجام شده است.

پیشینه

در زمینه مطالعه و بررسی عوامل تداوم و ماندگاری انقلاب اسلامی ایران، منابعی در دست است که از آن جمله می‌توان کتاب «انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن»، اثر علامه محمدتقی مصباح یزدی را نام برد که در این کتاب، در کنار پرداختن به عوامل و ریشه‌های انقلاب اسلامی ایران، در فصلی به مفهوم استمرار در انقلاب و عوامل استمرار انقلاب اسلامی پرداخته است. کتاب «انقلاب اسلامی، زمینه‌ها، پیامدها و دستاوردها» اثر منوچهر محمدی است که در فصل سوم کتاب، مشارکت گسترده مردمی، روحانیت و مکتب انقلاب را به عنوان علل پیروزی انقلاب معرفی کرده است. هم‌چنین می‌توان به مقاله‌ای با عنوان «مؤلفه‌های مانایی انقلاب اسلامی در منظومه فکری مقام معظم رهبری»، اثر جمال‌زاده و هم‌کاران اشاره کرد. در رابطه با نقش مشارکت مردمی و اثر آن در تداوم انقلاب اسلامی نیز پژوهش‌هایی در قالب مقاله انجام شده است، اما تاکنون کتاب و یا تحقیق مستقلی در خصوص تأثیر مشارکت مردمی در تداوم انقلاب اسلامی در منظومه فکری رهبری انجام نشده است. این مقاله بر آن است تا به نقش مشارکت مردم در انقلاب و تأثیر آن در تداوم اهداف انقلاب، با نگاهی بر کلام و اندیشه مقام معظم رهبری بپردازد.

مفاهیم

جهت بررسی جایگاه مشارکت مردم در تداوم انقلاب اسلامی، لازم است مفهوم دو واژه «تداوم» و «انقلاب اسلامی» مورد بررسی قرار گیرد.

تداوم

تداوم از ریشه «دوم» به معنای استمرار، تسلسل، تمدید و مداومت می‌باشد (دهخدا، ۱۳۷۷، ج ۲، ص ۷۵). برداشت‌های مختلفی از مفهوم استمرار و تداوم وجود

دارد؛ به نظر می‌رسد برداشت صحیح این است که افراد انقلابی از دسیسه‌های متوجه نظام غفلت نوزند و اجازه ندهند آثار و نتایج زیان‌بار فعالیت‌های مخرب دامن‌گیر جامعه و انقلاب شود، تحکیم باورها و ارزش‌های اسلامی، اهتمام نسبت به مسائل فرهنگی، تقویت و برتری نظامی، حفظ وحدت کلمه، حفظ شور و نشاط انقلابی از جمله راه‌کارهای اساسی برای حفظ و استمرار انقلاب اسلامی است (مصباح یزدی، ۱۳۹۲، ص ۹۰).

تداوم در انقلاب؛ یعنی استمرار روحیه انقلابی و انقلابی‌گری؛ از دید مقام معظم رهبری انقلاب اسلامی وجه ممیز انقلاب اسلامی با سایر انقلاب‌ها استمرار در آرمان‌ها و جهت‌گیری‌ها بوده است (خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۵/۱۹). انقلاب اسلامی پس از نظام‌سازی دچار رکود و خموشی نشده و میان جوشش انقلابی و نظم سیاسی و اجتماعی تضاد و ناسازگاری نمی‌بیند، بلکه از نظریه نظام انقلابی تا ابد دفاع می‌کند و هم‌چون پدیده‌ای زنده و با اراده از ارزش‌هایش فاصله نمی‌گیرد، بلکه پس از نظام‌سازی، دولت‌سازی، جامعه‌سازی و در پی تمدن نوین اسلامی است (خامنه‌ای، بیانیه گام دوم).

نگاهی به تاریخ انقلاب‌ها نشان می‌دهد خیلی از انقلاب‌ها به اصول خود پای‌بند نمی‌مانند و فشارها آن‌ها را به تجدید نظر وادار می‌کند. مقام معظم رهبری، انقلاب اسلامی ایران را از این جهت انقلابی موفق می‌داند؛ چرا که هم‌چنان بر اصل ابتدای بر دین اسلام، اهتمام به معنویت، عدالت اجتماعی، تکریم انسان، اصل صبرورت انسان به سوی خدا، وحدت عالم اسلامی و استقلال‌خواهی و اصل نه شرقی، نه غربی، پافشاری می‌کند و مردم، رهبر و مسؤولین، یک سر مو از اصول‌شان عقب‌نشینی نکردند (خامنه‌ای، ۱۳۹۶/۱۱/۱۱).

انقلاب اسلامی

واژه «انقلاب» معادل کلمه انگلیسی «revolution» و از ریشه «قلب» به معنای دگرگون‌شدن، برگشتن از کاری و حالی، تغییر کامل و مشخص در چیزی، تحول و نظیر این‌ها می‌باشد (محمدی، ۱۳۷۴، ص ۱۹).

مانند هر مفهوم دیگری، تا کنون تعاریف متعددی از سوی پژوهش‌گران در مورد عبارت «انقلاب اسلامی» ارائه شده است؛ از جمله این‌که انقلاب اسلامی عبارت از حرکتی بنیادین و تحولی اساسی در احوال و اوضاع سیاسی جامعه بر اساس آموزه‌های اسلامی به منظور جایگزین کردن نظامی مبتنی بر اصول و احکام اسلامی است. بر این اساس، اسلامی بودن، فصل‌میز انقلاب اسلامی از سایر انقلاب‌های جهان است و انقلاب اسلامی ایران نمونه‌ای از انقلاب‌های اسلامی است (مصباح یزدی، ۱۳۹۲، ص ۸۵). تعریف شهید مطهری از انقلاب، طغیان و عصیان مردم علیه نظام حاکم موجود برای استقرار وضع و نظامی مطلوب است. ایشان ریشه‌های انقلاب را نارضایتی و خشم از وضع موجود و آرمان یک وضع مطلوب معرفی می‌کند (شهید مطهری، ۱۳۶۱، ص ۲۹).

اما در راستای هدف این پژوهش لازم است دیدگاه مقام معظم رهبری در مورد انقلاب را بدانیم. از دیدگاه ایشان، انقلاب یعنی تغییر بنیادین همه نهادهای اصلی جامعه و تغییر آنچه که غلط و نابجاست، به آنچه صحیح و مستقیم و بجاست؛ این امری است که به تدریج و در طول زمان با تلاش و مجاهدت دائمی انجام می‌شود. از نظر ایشان، انقلاب فقط شورش کردن، به‌خیابان‌ریختن و جنجال کردن نیست، لذا معنادر انقلاب به شورش کور، حرکت خشن و بی‌هدف و قائل‌بودن به تمام‌شدن دوران انقلاب‌ها تحریف معنای انقلاب است (خامنه‌ای، ۱۳۸۱/۱۱/۱۵).

انقلاب اسلامی از دید مقام معظم رهبری، یک ضرورت بر اساس سنت‌های الهی (خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۱۰/۲۹ و ۱۳۹۶/۱۱/۱۱) و تجدید مضمون بعثت در دوره معاصر (خامنه‌ای، ۱۳۹۹/۱۲/۲۱) می‌باشد که نشان‌داد اسلام دین جامعی است و ابعاد اجتماعی و سیاسی دین را احیا کرد و به پیروی از بعثت نبوی بر ضد ظلم و استکبار بوده و طرف‌دار مظلومان از هر آیین و ملتی و دعوت‌کننده به صراط مستقیم اسلام می‌باشد.

ایشان انقلاب اسلامی را یک حقیقت زنده می‌داند که مثل هر موجود زنده‌ای رشد، قوام، بیماری و نابودی [در فرض عدم ایستادگی بر اهداف انقلاب] دارد و حقیقتی

ماندگار و دائمی است و نه تنها یک حادثه منطقه‌ای که یک حادثه تاریخی است که تأثیراتش در تاریخ آینده دنیای اسلام غیر قابل اجتناب است و عصر انقلاب اسلامی را به دنبال خودش خواهد آورد (خامنه‌ای، ۱۳۹۶/۱۱/۱۱).

در اندیشه مقام معظم رهبری، انقلاب یک حرکت دفعی نیست و موفقیت انقلاب به این معنا نیست که در ظرف چند سال بتواند به کلی تمام بنیادهای جامعه را دگرگون کند و تمام اهدافش را پیاده سازد، بلکه موفقیت برای انقلاب در این است که همواره در این راه حرکت کند و متوقف نگردد و مصداق این آیه شریفه باشد که می‌فرماید:

«إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ» (فصلت (۴۱): ۳۰)؛ به یقین کسانی که گفتند: پروردگار ما خداوند است، سپس استقامت کردند، فرشتگان بر آنان نازل می‌شوند که ترسید و غمگین مباشید و بشارت باد بر شما به آن بهشتی که به شما وعده داده شده است.

ایشان معتقدند انقلاب اسلامی با حفظ و پای‌بندی به شعارها و ارزش‌های خود هم‌چنان پابرجاست و شعارهای جهانی این انقلاب دینی هرگز بی‌مصرف و بی‌فایده نخواهند شد؛ زیرا مبتنی بر فطرت بشری، آزادی، اخلاق، معنویت، عدالت، استقلال، عزت و عقلانیت می‌باشد (خامنه‌ای، بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی).

مشارکت مردم در تداوم انقلاب اسلامی

در بسیاری از انقلاب‌های دنیا پس از گذشت مدتی شور و نشاط، موج انقلابی فروکش کرده و از فردای پیروزی انقلاب نقش مردم کم‌رنگ شده و مردم از دایره تصمیم‌گیری بیرون گذاشته می‌شوند، اما در انقلاب اسلامی ایران که بر پایه اصول و مبانی دین اسلام بنیان نهاده شده مردم به عنوان رکن اساسی حکومت اسلامی همواره در صحنه حضور دارند؛ چرا که اسلام همان‌طور که اراده الهی را در هدایت انسان‌ها مؤثر می‌داند، اراده خود مردم را نیز دارای اثر می‌داند و برای حضور مردم،

سازوکارهایی نظیر شورا را حائز اهمیت می‌داند؛ آیاتی نظیر آیه «وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ» (شوری (۴۲): ۳۸) که مؤمنان را با صفت مشورت با یکدیگر معرفی می‌کند و آیه «وَأَشَاورُهُمْ فِي الْأَمْرِ» (آل عمران (۳): ۱۵۹) که رسول خدا را، حتی با دارا بودن ملکه عصمت، به مشورت با مردم مأمور می‌کند، حکایت از میزان توجه به مشارکت مردم در امور حکومتی از سوی دین مقدس اسلام دارد.

با بررسی دیدگاه و نظرات مقام معظم رهبری در خصوص مشارکت سیاسی و اجتماعی مردم، می‌توان دو حوزه تأثیر کلی داخلی و خارجی را برای این مشارکت تعریف کرد:

وجه داخلی مشارکت مردمی

همان‌گونه که از جمله مبانی و شعارهای اساسی مطرح‌شده توسط بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران، حضرت امام خمینی^۱ مسأله مردم‌سالاری و مشارکت مردم بود، مقام معظم رهبری نیز معتقدند در بین عوامل اصلی پیروزی انقلاب اسلامی دو ویژگی بیش‌ترین تأثیر را در پیروزی و ماندگاری انقلاب در کشور اسلامی داشت: یکی از این دو عبارت است از این‌که مبنای این انقلاب، ارزش‌های دینی و اخلاقی و معنوی بود، ویژگی دیگر این که انقلاب اسلامی بر پایه اراده و خواست مردم در تشکیل و اداره حکومت باقی ماند؛ یعنی پس از پیروزی انقلاب اسلامی اهمیت نقش مردم از آن‌ها سلب نشد و به عنوان یک عنصر برای انقلاب باقی ماند (خامنه‌ای، ۱۳۸۶/۱۱/۱۹).

هم‌بستگی ملی

هم‌بستگی ملی و وحدت کلمه که عاملی اساسی در پیروزی انقلاب است، در حفظ انقلاب نیز نقش مهمی ایفا می‌کند. برای ایجاد وحدت در جامعه یک محور مشترک نیاز است تا همگان حول محور آن در حرکت باشند. محبت و الفت میان مؤمنان نیز از اموری است که وحدت را در جامعه اسلامی به ارمغان می‌آورد و ضامن بقای انقلاب خواهد گردید. البته باید توجه داشت که ملاک وحدت در جوامع مختلف است؛ گاه

هم‌خونی، گاه هم‌زبانی و گاهی نیز هم‌وطن‌بودن، ملاک ایجاد وحدت در جامعه است. اما چنین اموری نمی‌توانند پیونددهنده واقعی قلب‌ها باشند. از این‌رو، باید دین را به عنوان ملاک وحدت در جامعه قرار داد تا روابط اجتماعی به بهترین شکل در جامعه برقرار شود و عملاً رهبر دینی را محور وحدت قرار داد و با اطاعت از او وحدت رفتاری را تحقق بخشید و از تفرق و تنازع جلوگیری کرد.

حضرت علی 7 با توجه به تاریخ امت‌ها، اصل عمومی و قانون کلی برای تداوم انقلاب را وحدت کلمه دانسته (نهج البلاغه، خطبه ۲۳۸)، می‌فرماید:

به طور قطع تاکنون هیچ ملتی بر آرمان خاصی وحدت کلمه پیدا نکرد، مگر این‌که نیرو گرفت و هم‌بستگی آنان قدرت یافت... (ابن ابی‌الحدید، ۴۰۴ق، ج ۳، ص ۱۸۵).

ایشان هم‌چنین وحدت کلمه را تا آن‌جا مهم می‌دانند که دشمن را به وحدت در باطل خود و یاران خویش را به تفرقه و اختلاف در حق توصیف می‌کنند (نهج البلاغه، خطبه ۲۵).

اندیشه سیاسی و اجتماعی امامین انقلاب اسلامی ایران نیز بر این اساس استوار بوده و هست که با وحدت کلمه هیچ نیرویی تاب مقاومت در برابر جامعه انقلابی را ندارد. مهم‌ترین سلاح ملت ایران برای خنثی کردن تهدیدها، وحدت کلمه و هم‌بستگی ملی است و واضح است که این هم‌بستگی و هم‌دلی در سایه حضور مستمر مردم تحقق می‌یابد. در اندیشه مقام معظم رهبری حضور مردم در صحنه‌های مختلف اجتماعی و سیاسی به ویژه حضور در انتخابات و راه‌پیمایی سالروز پیروزی انقلاب اسلامی نماد وحدت کلمه و هم‌بستگی ملی و نشانه هم‌دلی مردم در جهت پیشرفت کشور می‌باشد (خامنه‌ای، ۱۳۸۴/۱/۱).

وسیله آزمایش ملت

سنت ابتلا و آزمایش، یکی از سنت‌های حتمی الهی است که هم در مورد اشخاص و هم در مورد ملت‌ها تحقق می‌یابد. همه ملت‌ها آزمایش‌هایی داشته‌اند و ملتی عزیز و

مقتدر خواهد بود که اولاً از آزمایش‌ها سربلند بیرون بیاید و ثانیاً دستاوردهای آن آزمایش را حفظ کند. مقام معظم رهبری بارها شرکت مردم در انتخابات و حضور در راه‌پیمایی بیست و دوم بهمن را وسیله آزمایش برشمرده و ملت ایران را سرافراز این امتحان معرفی کرده‌اند (خامنه‌ای، ۱۳۷۱/۱/۱۵ و ۱۳۸۳/۱۱/۲۴).

در این بین، گروه‌ها و جریان‌هایی بوده‌اند که تحت تأثیر جریان‌های فکری معاند سعی در کم‌رنگ کردن مشارکت مردم از طرق مختلف کرده‌اند، اما مردم بصیر در هر مرحله با رهبری امامین انقلاب و با بصیرت خود نقشه دشمنان داخلی و خارجی را نقش بر آب کردند. نمونه این توطئه‌ها، جریان «فتنه تقلب» در انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۳۸۸ بود که بر خلاف نظر عده‌ای از مسئولین، مبنی بر دست‌گیری و سرکوب فتنه‌گران، رهبر همیشه بصیر انقلاب اسلامی معتقد بودند که خود مردم بار دیگر باید در صحنه حاضر شوند و با نمایش مشارکت پرشور سیاسی و اجتماعی خویش، خط بطلان بر ثنوری و نظریه‌های دشمنان از ایده تا اجرا بکشند.

با توجه به مطالب پیش‌گفته بار دیگر آشکار می‌گردد که در حکومت اسلامی هرچند امام و ولی فقیه در جامعه نقش تعیین‌کننده دارد، اما این مردم هستند که کار را تمام می‌کنند و این مشارکت مردم به خصوص در راه‌پیمایی سال‌گرد پیروزی انقلاب و انتخابات ریاست جمهوری است که مقبولیت نظام جمهوری اسلامی از طرف مردم را بیش از پیش به نمایش می‌گذارد.

نشانه ثبات قدم و استقامت بر آرمان‌های انقلاب

برای جلوگیری از انحرافات در هر انقلابی، باید مواظب بود که ثبات قدم و شور و نشاط برای تحقق آرمان‌ها رنگ نبرد؛ شور و نشاطی که ارزش‌ها و باورهای انقلابی را مستحکم می‌سازد و پشتوانه‌ای نیرومند برای یک حرکت اجتماعی ایجاد می‌کند. زیرا خواه ناخواه در طول زمان، عواطف و احساسات انقلابی کم‌رنگ می‌شود و باید عاملی وجود داشته باشد تا با تغذیه فکری افراد، انقلاب را از این آفت طبیعی برهاند. آفتی که

دامن‌گیر بنی اسرائیل شد و دل‌های‌شان به مرور ایام سخت و سخت‌تر شد و حرکت اجتماعی آنان را با مشکل مواجه ساخت:

«فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ» (حدید(۵۷): ۱۶).

رهبر انقلاب در این باره می‌فرماید:

بنی اسرائیل یک روزی آن چنان قدرت معنوی‌ای پیدا کردند که با این‌که مردشان، زن‌شان، فرزندان‌شان زیر شکنجه فرعون بودند، توانستند فرعون را مغلوب کنند، توانستند ایستادگی کنند، مقاومت کنند تا این‌که خدای متعال راه را برای آن‌ها باز کند و فرج به آن عظمت را با غرق فرعون و فرعونیان به آن‌ها عطا کند. یک مقداری که زمان گذشت، با گذشت زمان از آن حالت اولیه خارج شدند، دل‌ها سخت شد، سنگین شد، قسی شد؛ آن توکل، آن اعتماد به خدا، آن حرکت در راه خدا، آن صبر، آن استقامت را از دست دادند، نتیجه این شد که «وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَآؤُوا بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ» (بقره(۲): ۶۱)، حضرت موسی به بنی اسرائیل گفت: «أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ» (طه(۲۰): ۸۶)؛ شما تا دیروز زیر فشار فرعون بودید، حالا زمان خیلی گذشته که فراموش کردید و می‌گویید: «اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ ءِالِهَةٌ؟» (اعراف(۷): ۱۳۸) (خامنه‌ای، ۱۸/۱۰/۱۳۹۸).

بنابراین، گذشت زمان می‌تواند عاملی منفی برای کم‌رنگ‌شدن عواطف و ارزش‌های انقلاب باشد. با گرم‌نگه‌داشتن تنور انقلاب و ارزش‌های آن می‌توان با انحرافات مبارزه کرد و آن‌ها را خنثی ساخت. باید زمینه زنده‌ماندن ارزش‌ها و باورهای اسلامی را تقویت کرد تا این انقلاب بتواند در سایه عواطف و احساسات دینی، از هرگونه انحراف مصون بماند.

نظام جمهوری اسلامی، علی‌رغم توطئه‌های مختلف دشمنان خارجی و داخلی خود، هم‌چنان سرافرازانه به عمر خویش ادامه می‌دهد و ملت ایران مصداق آیه شریفه «الَّذِينَ قَالُوا رَبَّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا» (فصلت(۴۱): ۳۰ و احقاف(۴۶): ۱۳) می‌باشد؛ چراکه به اعتراف رهبر خویش، یک چله پرافتخار را بدون خیانت به

آرمان‌هایش پشت سر نهاده و در برابر همه وسوسه‌هایی که غیر قابل مقاومت به نظر می‌رسیدند، از کرامت خود و اصالت شعارهایش صیانت کرده است. ایشان در طلیعه بیانیه گام دوم تبیین می‌کنند که:

از میان همه ملت‌های زیر ستم، کم‌تر ملتی به انقلاب همت می‌گمارد و از میان ملت‌هایی که به پا خاسته و انقلاب کرده‌اند، کم‌تر دیده شده که توانسته باشند کار را به نهایت رسانده و به جز تغییر حکومت‌ها آرمان‌های انقلابی را حفظ کرده باشند (خامنه‌ای، بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲).

بدیهی است که اگر انقلاب اسلامی با حفظ و پای‌بندی به شعارهای خود هم‌چنان به پیش می‌رود، در سایه حضور مستمر مردم در صحنه‌های اجتماعی و سیاسی به ویژه مشارکت در انتخابات می‌باشد که همواره مورد تأکید و توجه مقام معظم رهبری بوده است. ایشان پایه‌های نظام را مشخص و معلوم دانسته، یکی از پایه‌ها را نقش مردم و حضور مردم می‌دانند که یکی از مظاهر عمده آن انتخابات است (خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۱۲/۶ و ۱۳۹۲/۱۱/۲۸).

مشارکت در سرنوشت کشور

حضور آگاهانه و مشارکت در امور سیاسی و اجتماعی، نوعی مشارکت در سرنوشت کشور است؛ چرا که نظام اسلامی در کشور ما متکی بر آرای مردم می‌باشد. مشارکت در سرنوشت کشور علاوه بر این که در اداره و تعیین مدیریت کشور نقش دارد، در خنثی کردن دشمنی دشمنان هم بزرگ‌ترین نقش را ایفا می‌کند. اهمیت مشارکت در سرنوشت کشور تا بدان‌جاست که مقام معظم رهبری به اوج‌رسانیدن مشارکت مردمی را از برکات انقلاب اسلامی می‌دانند (خامنه‌ای، بیانیه گام دوم، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲) و حضور مردم به ویژه در انتخابات را نمایش عظیمی از احساس مسئولیت ملت برای تعیین سرنوشت کشور و روحیه مشارکت‌جوی مردم توصیف می‌کنند (خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۳/۲۹).

نشانه حقانیت انقلاب

در دین مبین اسلام، بیعت مردم، مقبولیت حکومت را پس از مشروعیت آن تأمین می‌کند و بیعت، منجز حق خلافت به‌شمار می‌رود. بنابراین، بیعت با فقیه جامع‌الشرائط در عصر غیبت امام معصوم 7، علامت حاکمیت و ولایت اوست. به عبارت دیگر، بیعت مردم، علامت مشروعیت است، نه علت مشروعیت (جوادی آملی، ۱۳۹۳، ص ۴۰۸-۴۰۷).

مردمی‌بودن از بارزترین ویژگی‌های انقلاب اسلامی است که در کم‌تر انقلابی نظیر آن وجود داشته است. همه ملت ایران در شهر و روستا، از کوچک و بزرگ، زن و مرد در پیروزی انقلاب مشارکت داشتند. بر خلاف انقلاب‌های بزرگ دنیا که طبقات خاصی از جامعه در آن نقش‌آفرینی کرده‌اند، بزرگ‌ترین اهرم پیش‌برد انقلاب اسلامی، حضور عظیم توده‌های میلیونی مردم در عرصه‌های انقلاب بود که با ایمان نافذ و عمیق از یک سو و معرفت و آگاهی بالا از سوی دیگر، به ندای رهبرشان لبیک گفتند و در پرتو هدایت‌های روشن‌گرانه و پیامبرگونه او، صبر و مقاومت و استقامت را پیشه خویش ساخته و عاقبت، شهد گوارای پیروزی بر نظام سلطه را نوشیدند.

بدون حضور و آرای مردم، خیمه نظام اسلامی سر پا نمی‌ماند. مقام معظم رهبری در بیان دلیل این که مردم صاحبان اصلی نظام و انقلابند، این‌گونه می‌فرمایند:

مردم صاحبان این نظام هستند، به چند دلیل؛ اولاً چون اسلام بیش‌ترین حق را در اداره نظام‌های اجتماعی به مردم می‌دهد و هر دستگاه حاکم را یک دستگاه خدمت‌گزار برای مردم می‌داند. ثانیاً چون مردم تشکیل‌دهندگان و به‌وجودآوردندگان این نظام بودند، زیرا این نظام مبتنی بر یک انقلاب بود و آن انقلاب را مردم به وجود آوردند. ثالثاً چون دخالت و نظارت مردم بیش‌ترین تضمین را برای حفظ این نظام از انحراف می‌کند (خامنه‌ای، ۱۳۷۸/۳/۱۴).

البته واضح است که در اسلام، مردم یک رکن مشروعیتند، نه همه پایه مشروعیت، ایشان رکن دیگر را تقوا و عدالت حاکم معرفی کرده و می‌فرماید:

تقوا و عدالت هم بدون رأی و مقبولیت مردم کارآیی ندارد، لذا رأی مردم هم لازم است (خامنه‌ای، ۱۳۸۲/۹/۲۶).

بنابراین، در تفکر دینی، اساس حاکمیت و نفوذ و قدرت دین وابسته به خواست و رأی مردم است و تا مردم نخواهند، دین حاکم نمی‌شود. با توجه به این واقعیت است که مقام معظم رهبری مردم را تعیین‌کننده و تصمیم‌گیرنده می‌داند و معتقدند اگر مردم حکومتی را نخواهند، این حکومت در واقع پایه مشروعیت خویش را از دست داده است (خامنه‌ای، ۱۳۷۷/۱۲/۴).

نشانه بلوغ سیاسی

مشارکت در امور حکومتی در هر نظامی نشانه بلوغ سیاسی مردم آن کشور می‌باشد، این امر در نظام اسلامی نمود بیش‌تری پیدا می‌کند؛ چراکه پیشوایان دینی ما نیز همواره در پی این بوده‌اند که با هدایت خویش، مردم را به مرحله‌ای از بلوغ رهنمون شوند که خود، حق را از باطل تشخیص دهند. می‌بایست مردم از نظر فکری و شناخت اسلامی آن‌چنان تقویت شوند که افکار انحرافی در آن‌ها اثر نگذارد و از جنبه آگاهی دینی به طوری قوی باشند که تحت تأثیر شبهات واقع نشوند و بالاتر، شبهه‌ها را هم پاسخ گویند و اسلام صحیح را بشناسند تا مخالفان مکتب نتوانند افکار غیر اسلامی را به جای اسلام به آن‌ها تحویل دهند. بدیهی است که روحانیت می‌تواند نقشی اساسی در این زمینه ایفا نماید؛ چراکه اسلام، دین خاتم انبیا، کامل‌ترین مکتب و جامع تمام راه‌کارهایی است که انسان برای قرب خداوند به آن‌ها نیاز دارد و سعادت دنیا و آخرت او، تنها با پای‌بندی به این شریعت جاوید امکان‌پذیر است.

با توجه به این مسأله است که مقام معظم رهبری می‌فرمایند:

آن‌چه ملت ایران همواره و اکنون، از حضور انتخاباتی پرشور و بی‌تنش به دست آورده است، تنها نقش‌آفرینی در مدیریت کشور و برگزیدن و برکشیدن خدمت‌گزارانی تازه‌نفس برای دوره‌ای تازه نیست، بلکه فراتر از آن، نشان‌دادن پختگی و بلوغ سیاسی‌ای است که اقتدار ملی او را با حکمت

و عقلانیت درمی‌آمیزد و او را در افکار عمومی جهان، در رتبه والایی از عزت و شکوه می‌نشانند (خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۵/۱۲).

وجه خارجی مشارکت مردمی

نگاهی به تاریخ ملت‌های مختلف نشان می‌دهد خطراتی که معمولاً از طرف قدرت‌های سلطه‌گر جهانی متوجه ملت‌ها می‌شود و آن‌ها را متزلزل می‌کند، ملت ایران را متزلزل نکرده است، اگر ملتی اقتدار و عزت داشته باشد، امنیت نیز خواهد داشت. به اعتقاد مقام معظم رهبری، علت اصلی این‌که دشمنان و طمع‌ورزان به این آب و خاک نتوانسته‌اند در طول عمر با برکت انقلاب، گزندی وارد کنند، حضور و اراده و مشارکت مردم در صحنه‌های مختلف بوده است (خامنه‌ای، ۱۳۸۴/۱/۱).

مظهر اقتدار ملی

مقام معظم رهبری تأثیر حضور مردم در اقتدار ملی را بیش از سایر عوامل اقتدار دانسته و در مناسبت‌های مختلف این نکته را به صراحت تبیین نموده‌اند که مشارکت و حضور مردم مظهر اقتدار ملت ایران است (خامنه‌ای، ۱۳۸۶/۱۱/۱۹ و ۱۳۹۲/۱۱/۲۸). ایشان خطاب به ملت ایران چنین فرمودند:

از جهت وجهه خارجی هم انتخابات و حضور مردم و مشارکت مردم نشان‌دهنده اقتدار ملی است، این را همه باید بدانیم و اذعان کنیم که بله امکانات دفاعی و قدرت‌های دیپلماتی و امثال این‌ها به کشور اقتدار می‌دهد، در این شکی نیست، اما بیش از همه این‌ها مردم یک کشورند، ملتند که اقتدار می‌دهند. وقتی همه احساس کنند در دنیا - دوست و دشمن - که این ملت بیدار است، این کشور یک اقتداری، یک هیبتی در چشم همه پیدا می‌کند (خامنه‌ای، ۱۴۰۰/۱/۱).

نامیدی و یأس دشمنان

دشمنان ملت ایران با علم به این حقیقت که مشارکت ضعیف مردم نشانه عدم اعتماد مردم به نظام است و وقتی مشارکت مردم ضعیف شد، مشروعیت نظام دچار

تزلزل خواهد شد، همواره امید دارند که این اعتماد و مشارکت را بگیرند تا مشروعیت را از جمهوری اسلامی بگیرند. لذا حضور مؤثر مردم همواره حربه اساسی برای تبدیل امید دشمنان به یأس بوده و هست. مقام معظم رهبری نیز بارها به این مسأله اشاره کرده‌اند که حضور مردم در صحنه‌ها دشمن را مأیوس می‌کند (خامنه‌ای، ۱۳۷۱/۱/۱۵ و ۱۳۸۸/۲/۲۸).

منفعل کردن دشمن

دشمنان از همان ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی با صرف هزینه‌های هنگفت سعی در جداکردن ملت از نظام و انقلاب را داشته و دارند و صریحاً اعلام می‌کنند که هدف ما از تحریم‌ها این است که مردم ایران را در مقابل نظام جمهوری اسلامی قرار بدهیم، اما ملت ایران هر ساله جواب آن‌ها را با مشارکت خود در انتخابات‌های گوناگون و در راه‌پیمایی‌های خود داده‌اند. مقام معظم رهبری با تحلیل آن‌چه در ذهن دشمنان انقلاب می‌گذرد، تبیین می‌کنند که:

آن‌ها [دشمنان] می‌گویند تکیه نظام جمهوری اسلامی به این مردم است، اگر توانستیم این مردم را از نظام جمهوری اسلامی جدا کنیم، قدرت مقاومت از نظام جمهوری اسلامی گرفته خواهد شد. این فکر طرف مقابل ماست. خب، این فکر دو قسمت دارد؛ یک قسمتش را درست فهمیدند، یک قسمتش را غلط فهمیدند، غلط کردند. آن قسمتی که درست فهمیدند، این است که بله، تکیه جمهوری اسلامی به این مردم است؛ پشتوانه نظام اسلامی، هیچ کس جز انبوه توده‌های عظیم ملت ایران نیست؛ حصار این کشور و این نظام، همین مردمند. آن‌چه که غلط فهمیدند، این است که خیال کردند با فشار تحریم، با زورگویی در زمینه مسائل بین‌المللی و بازرگانی و تولید و غیره، خواهند توانست ملت ایران را به زانو در بیاورند و عاجز کنند. اگر فکر می‌کنند خواهند توانست این پشتوانه را از جمهوری اسلامی بگیرند، این‌جا را اشتباه کرده‌اند (خامنه‌ای، ۱۳۹۸/۱۱/۲۸).

ایشان با اشاره به حضور گسترده هر ساله مردم می‌فرمایند:
هر سال در ۲۲ بهمن، ملت ایران با حضور خودشان در این عرصه نمایش
عمومی ملی و انقلابی، دشمن را ناکام کردند (خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۱۱/۱۹).

ایجاد روحیه امید، عاملی برای خنثی‌سازی تهدید دشمنان

امروزه مسأله ایجاد «امید» یکی از نقاط محوری در حرکت رو به جلوی ملت ایران
است. در نگاه رهبر انقلاب، «امید» بزرگ‌ترین قوه محرکه انسان‌ها در ایجاد مشارکت
است:

امید به پیروزی، امید به پیشرفت و امید به موفقیت، هر انسانی را به حرکت
و ادوار می‌کند (خامنه‌ای، ۱۳۷۶/۷/۲۴).

در اندیشه مقام معظم رهبری، آن چیزی که خنثی‌کننده توطئه‌های رسانه‌ای
دشمنان در طی سال‌های پس از پیروزی انقلاب بوده است، حضور دائمی مردم و
مشارکت فعال اجتماعی و سیاسی آنان می‌باشد (خامنه‌ای، ۱۳۸۴/۱/۱). ایشان
خنثی‌سازی تهدید دشمنان را از آثار و برکات مشارکت مردم دانسته و معتقدند هر
نظام سیاسی با مشارکت مردم در همه عرصه‌ها زوال‌ناپذیر است و آن قدرتی که
جمهوری اسلامی ایران را زوال‌ناپذیر کرده است، اتکای آن به حضور مردم بوده
است.

شکست جنگ روانی دشمن

یکی از نقشه‌های مداوم دشمنان برای تضعیف جمهوری اسلامی ایران، تضعیف از
طریق تبلیغات است. استکبار در تبلیغات خود واضح‌ترین دروغ‌ها را فریاد می‌زند و در
حالی که هیچ نظامی وجود ندارد که پیوند میان مردم و مسئولینش به استحکام پیوند
ملت و مسئولین نظام اسلامی ایران باشد، همواره سعی در القای این دارند که در ایران
نظام مردمی و دموکراسی حاکم نیست و مردم از جمهوری اسلامی روگردان شده‌اند،
انتخابات ملت ایران را نادیده می‌گیرند و متهم به عدم سلامت می‌کنند، حاضرند
هزینه‌های بسیاری صرف کنند که حضور مردم را خصوصاً در انتخابات بی‌رونق و

بی‌اعتبار کنند؛ برای این که می‌دانند با ضعیف‌شدن حضور مردم، چهره مردمی نظام در دنیا ضعیف می‌شود.

امروز دشمنان ما که از برخورد چهره‌به‌چهره با این ملت مأیوس‌اند و از طرق گوناگون می‌خواهند روی این ملت اثر بگذارند؛ یعنی سعی می‌کنند افق را تیره و تار نشان دهند، جوانان را ناامید کنند، توطئه‌ای که میدان اصلی ظهورش جنگ رسانه‌ای و تبلیغاتی است. هوشیاری مردم نسبت به اقدامات دشمن و آرایش جنگی او در عرصه رسانه و شناخت صحیح و دقیق نسبت به جوانب این جنگ توسط مردم و هوشمندی برای مقابله و جلوگیری از تحقق اهداف دشمن در جنگ رسانه‌ای یکی از عوامل تداوم انقلاب است که به صورت مکرر در هشدارها و توصیه‌های سال‌های اخیر رهبر انقلاب اسلامی مطرح شده است.

به فرموده مقام معظم رهبری:

حُسن کار این است که ملت بصیر است، بیدار است، معنای کار دشمن را می‌فهمد، حرکات دشمن را جهت‌یابی می‌کند؛ می‌فهمد چرا دشمن این سیاست را اتخاذ کرده است، نقطه مقابل او حرکت می‌کند، بر داشته‌های خود پافشاری می‌کند، حضور خود را در این عرصه عظیم عزت ملی نشان می‌دهد، خودش را نشان می‌دهد، حضور خودش را اثبات می‌کند؛ این حُسن قضیه است. بصیرت عمومی مردم در مقابل تبلیغاتی که دشمنان می‌کنند - بیش‌تر از همه آمریکایی‌ها و صهیونیست‌ها - راه را اشتباه نمی‌کنند، دچار آن اشتباهی و خطایی که دشمن در پی آن است که ملت ایران دچار آن بشود، دچار نمی‌شوند؛ این حُسن قضایای عظیم ملی و کلان ما است (خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۱۱/۱۹).

موانع مشارکت حداکثری مردم

در میزان مشارکت مردم عوامل بسیاری؛ مانند دین و مذهب، وجود فرهنگ مشارکت، اعتماد عمومی به نظام حاکم، عدالت اجتماعی و اقتصادی و ... نقش

دارند. با توجه به این عوامل، موانع مشارکت مردم را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد.

نا آگاهی مردم

یکی از موانع مشارکت عمومی، نا آگاهی مردم نسبت به توان خود و تأثیر حضور خویش در سرنوشت کشور می‌باشد. در رژیم طاغوت، اکثریت جامعه خارج از صحنه بودند و مشارکتی در تصمیم‌گیری‌ها نداشتند و به طور عملی به انزوا کشانده شده بودند و ایمان به توان خویش را از دست داده بودند. اما پس از انقلاب اسلامی، با گسترش اطلاع‌رسانی در مورد دیدگاه اسلام در باره مشارکت توسط مبلغین، رسانه‌ها و مسئولین به‌خصوص امامین انقلاب افزایش مشارکت عمومی در سطح قابل توجهی مشهود است؛ چراکه آگاهی‌های عمومی نقش بسیار مهمی در توسعه مشارکت مردم دارد. لذا ضرورت تبیین نقش مردم و تأثیرگذاری آنان در سرنوشت خود، بیش از پیش آشکار می‌شود.

مقام معظم رهبری نیز با توجه به نقش انقلاب در همین زمینه، هنر اصلی انقلاب را این می‌داند که جمهور مردم را از یک مجموعه و توده منفعل، مصرفی و فاقد نگاه ملی و عمومی به یک مجموعه پراکنجه، علاقه‌مند، هدف‌دار و آرمان‌خواه وارد میدان کرد (خامنه‌ای، ۱۳۸۵/۵/۱۲).

عدم تبیین مبانی دینی در زمینه مشارکت مردم

دین یکی از مؤلفه‌های اصلی و مهم و موتور محرکه جنبش‌های اجتماعی و سیاسی در جامعه می‌باشد و در گسترش مشارکت سیاسی و اجتماعی اهمیت زیادی دارد. تأثیر دین در گسترش مشارکت مردم در طول تاریخ به‌ویژه در جهان اسلام انکارناپذیر است. از این‌رو، یکی از اهداف استعمارگران برای سکولاریزه کردن جوامع مسلمان، بی‌تفاوت ساختن آنان نسبت به سرنوشت خود و ایجاد زمینه برای تسلط خود بر جوامع آنان است. سکولاریسم با مطرح کردن این عقیده که دین با سیاست ارتباطی ندارد و افیون توده‌هاست، دنبال این است که مسلمانان تنها به امور عبادی بپردازند و از مسائل

سیاسی و اجتماعی خویش غافل بمانند. اما دین اسلام و مذهب تشیع از همان ابتدای پیدایش خود به دنبال رهبری عقیدتی و سیاسی و تشکیل نظام و حکومت اسلامی بوده است (خامنه‌ای، ۱۳۹۰، ص ۴۵).

نامیدکردن مردم و بی‌اعتمادی عمومی

پیش‌زمینه تحقق مشارکت حداکثری مردم، افزایش امید مردم به آینده کشور و کارآمدی نهادهای دولتی و دستگاه‌های اجرایی است. اگر مردم از عمل‌کرد دستگاه‌های اجرایی ناراضی باشند و وعده‌های گذشته مسؤولان و منتخبان خود را محقق شده نبینند، از امید آنان به نقش خود در سرنوشت کشور کاسته می‌شود و مشارکت آسیب جدی می‌بیند. بنابراین، کارآمدی دستگاه‌های اجرایی، اهتمام مسؤولان به حل مشکلات اقتصادی و معیشتی، جدیت در مبارزه با فساد و بی‌عدالتی و رسیدگی به وضع محرومان جامعه از عوامل اصلی افزایش مشارکت مردم می‌باشد و کسانی که سعی می‌کنند فضای جامعه را تیره و تار نشان دهند، عملاً مردم را از مشارکت و دخالت در سرنوشت اجتماعی برحذر می‌دارند و هرکسی با سخن یا رفتار خود در میان مردم نسبت به نظام ایجاد بی‌اعتمادی و تردید کند، در کاهش مشارکت مردم مسؤول است.

مقام معظم رهبری با توجه به این موضوع تأکید دارند آن چیزی که حضور مردم را تأمین کند و مردم را تشویق به حضور در عرصه و میدان‌های مختلف کند، مغتنم است (خامنه‌ای، ۱۴۰۰/۵/۱۲).

نزاع‌های سیاسی

یکی از راه‌کارهای توسعه مشارکت مردم، وجود احزاب سیاسی است که نیروهای مردمی را در گسترش مشارکت در مسائل کشور، جهت‌دهی و نظام‌مند می‌نماید. لذا احزاب، جمعیت‌ها، تشکل‌ها و سازمان‌های سیاسی، وسیله مناسبی برای مشارکت مردم در سرنوشت خود می‌باشند. وجود احزاب سیاسی و حضور فعال آن‌ها در چهارچوب قانون و شرع، همواره مورد تأیید و تأکید مقام معظم رهبری نیز بوده است، اما در نظر

ایشان، اصل شرکت در انتخابات و مشارکت سیاسی مردم باید فراتر از سلیقه‌ها و نزاع‌های سیاسی باشد:

در انتخابات بحث سلیق سیاسی مطرح نیست، همه باید شرکت کنند؛ چون نظام اجتماعی کشور به این حضور نیازمند است و تأثیر می‌گذارد... حضور مردم در صحنه بزرگ‌ترین پشتوانه نظام جمهوری اسلامی ایران است (خامنه‌ای، ۱۴۰۰/۳/۲۶).

موارد دیگری از جمله تسلط گروه‌های ذی‌نفوذ، عدم رشد عقلانیت اجتماعی، فقر، عدم رعایت عدالت اجتماعی، ضعف رسانه‌های جمعی، کوتاهی مبلغین دین در تبیین ماهیت نظام اسلامی و اهداف حکومت اسلامی و... از موانع دیگر مشارکت حداکثری مردم می‌باشد که بررسی آن‌ها پژوهش مستقلی را می‌طلبد.

ارتقای مشارکت مردم، کارکرد مهم بیانیه گام دوم

با تحلیل محتوای بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی به عنوان منشوری برای «دومین مرحله خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی» که مقام معظم رهبری در آستانه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران ایراد نمودند، شواهد بیش‌تری علاوه بر آنچه تا کنون ذکر شد، مبنی بر اعتنا و توجه ویژه ایشان به نقش نیروی مردمی یافت می‌شود. ایشان در این بیانیه، انقلاب پرشکوه ملت ایران را بزرگ‌ترین و مردمی‌ترین انقلاب عصر جدید معرفی کرده و ایشان را به دلیل طی کردن یک چله پرافتخار بدون خیانت به آرمان‌های انقلاب، ستایش نموده و درودی از اعماق دل بر این ملت می‌فرستند. هم‌چنین مهم‌ترین ظرفیت امیدبخش کشور را نیروی انسانی مستعد و کارآمد دانسته و جوانان را محور تحقق نظام پیشرفته اسلامی می‌دانند.

با نگاهی به سرفصل‌های توصیه‌های رهبری در این بیانیه، به وضوح مشخص می‌شود که محور اصلی در همه این توصیه‌ها نیروی انسانی و خود مردمند؛ توصیه به اهتمام به علم و پژوهش با تأکید بر جهاد علمی، توصیه به گسترش معنویت و اخلاق در جامعه خصوصاً توسط اشخاص و نهادهای غیر حکومتی، تکیه بر

مردمی کردن اقتصاد، عدالت، استقلال، آزادی، عزت ملی و مرزبندی با دشمن که حاصل حضور مردم و پشتوانه‌بودن برای انقلاب و حمایت از مدیران جهادی و شجاع و انقلابی است و در نهایت تبیین سبک زندگی به عنوان جهادی همه‌جانبه و هوشمندانه، همه حکایت از این دارند که تکیه و اعتماد و امید مقام معظم رهبری در این بیانیه هم‌چون گذشته به نیروی مردمی و مشارکت همه‌جانبه مردم می‌باشد و در واقع مهم‌ترین کارکرد بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی ارتقای مشارکت مردم و مسئولیت‌پذیری جامعه و جوانان است.

نتیجه‌گیری

با توجه به بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی که توسط مقام معظم رهبری خطاب به ملت ایران اعلام شد، انقلاب اسلامی ایران وارد گام دوم خود شده است و بررسی مؤلفه‌های تداوم انقلاب از دیدگاه ایشان که نقش هدایت جامعه به عنوان ولی فقیه را دارند، امری ضروری به نظر می‌رسد.

بدیهی است که نقش سایر ارکان انقلاب اسلامی؛ یعنی آرمان‌ها و ارزش‌های اسلامی، رهبری و کارآمدی نظام اسلامی، در تداوم انقلاب اسلامی ایران، انکارناپذیر است و قصد نفی تأثیرات این مؤلفه‌ها را نداریم، بلکه هدف این پژوهش توجه‌دادن به نقش بنیادی و اصیل مشارکت و حضور مردم در تداوم انقلاب با تکیه بر دیدگاه و منظومه فکری مقام معظم رهبری است.

از بین چهار مؤلفه اساسی در تداوم انقلاب اسلامی ایران؛ یعنی اسلام، مردم، رهبری و کارآمدی نظام، راهبردی‌ترین مؤلفه از دیدگاه مقام معظم رهبری، مشارکت مردم می‌باشد. بدون حضور مردم، سایر مؤلفه‌ها قادر به ایفای نقش خود نخواهند بود و عملاً نقشی در تداوم انقلاب نخواهند داشت.

با بررسی و تحلیل اندیشه مقام معظم رهبری در رابطه با جایگاه مشارکت مردمی در تداوم انقلاب اسلامی، دو حوزه کلی تأثیرات داخلی و خارجی برای مشارکت مشخص گردید. بر اساس منظومه فکری مقام معظم رهبری که از بیانات ایشان در مناسبت‌های

مختلف در طول چهاردهه عمر با برکت انقلاب اسلامی به دست می آید، وجهه داخلی مشارکت مردمی شامل هم‌بستگی ملی، وسیله آزمایش ملت، نشانه ثبات قدم و استقامت بر آرمان‌های انقلاب، مشارکت در سرنوشت کشور و نشانه حقانیت انقلاب اسلامی ایران می‌باشد.

در وجهه خارجی و در حوزه تأثیر بر رفتار دشمنان انقلاب اسلامی، مشارکت مردمی از دیدگاه مقام معظم رهبری دارای تأثیراتی از قبیل مظهر اقتدار ملی بودن، ناامیدی و یأس دشمنان، منفعل کردن و ناکامی دشمنان، خنثی‌سازی تهدید دشمنان و شکست جنگ روانی دشمنان می‌باشد.

با توجه به مفاهیمی که در این مقاله استخراج و بیان شد، شایسته است سازوکارهای مشارکت مردم در جمهوری اسلامی ایران، آسیب‌شناسی و راه‌کارهای افزایش مشارکت مردمی در جهت تداوم هر چه بیش‌تر انقلاب اسلامی ایران بررسی و تبیین گردد که خود پژوهشی مستقل را می‌طلبد.

منابع و مأخذ

۱. قرآن کریم.
۲. نهج البلاغه.
۳. ابن ابی الحدید، عبدالحمید، شرح نهج البلاغه، ج ۳، قم: آیت‌الله مرعشی نجفی، ۱۴۰۴ق.
۴. جوادی آملی، عبدالله، ولایت فقیه؛ ولایت فقاہت و عدالت، قم: مرکز نشر اسراء، ج ۱۶، ۱۳۹۳.
۵. خامنه‌ای، سیدعلی، انسان ۲۵۰ ساله، گردآوری توسط مرکز صہبا، تهران: مؤسسه فرهنگی هنری ایمان جهادی، ۱۳۹۰.
۶. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در حرم مطهر رضوی، ۱۳۹۳/۱/۱.
۷. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۸۸/۳/۲۹.
۸. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار اقشار مختلف مردمی، ۱۳۷۷/۱۲/۴.
۹. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار دانشجویی، ۱۳۹۰/۵/۱۹.
۱۰. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار زائرین و مجاورین حرم مطهر رضوی، ۱۳۷۱/۱/۱۵.
۱۱. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار زائرین و مجاورین در حرم مطهر رضوی، ۱۳۸۴/۱/۱.

۱۲. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار فرماندهان ارتش جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱۱/۱۹.
۱۳. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار فرماندهان و جمعی از کارکنان نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۱/۱۱/۱۹.
۱۴. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار مردم بیجار، ۱۳۸۸/۲/۲۸.
۱۵. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار مردمی به مناسبت دهه فجر، ۱۳۹۶/۱۱/۱۱.
۱۶. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار مردمی، ۱۳۸۳/۱۱/۲۴.
۱۷. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار مسئولان سازمان صدا و سیما، ۱۳۸۱/۱۱/۱۵.
۱۸. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در سخنرانی تلویزیونی در آستانه انتخابات ریاست جمهوری، ۱۴۰۰/۳/۲۶.
۱۹. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در مراسم تنفیذ حکم سیزدهمین دوره ریاست جمهوری، ۱۴۰۰/۵/۱۲.
۲۰. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی خطاب به ملت ایران، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲.
۲۱. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت عید مبعث، خطاب به ملت ایران، ۱۳۹۹/۱۲/۲۱.
۲۲. خامنه‌ای، سیدعلی، سخنرانی نوروزی خطاب به ملت ایران، ۱۴۰۰/۱/۱.
۲۳. خامنه‌ای، سیدعلی، متن حکم تنفیذ یازدهمین دوره ریاست جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۲/۵/۱۲.
۲۴. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار اعضای شورای هماهنگی تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۸/۱۰/۲۹.
۲۵. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت عید مبعث، ۱۳۹۹/۱۲/۲۱.
۲۶. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار با مردم قم، ۱۳۹۸/۱۰/۱۸.
۲۷. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار با مردم آذربایجان شرقی، ۱۳۹۲/۱۱/۲۸.
۲۸. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در خطبه‌های نماز جمعه در دهمین سالگرد رحلت امام خمینی؛، ۱۳۷۸/۳/۱۴.
۲۹. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار با جمعی از دانشجویان قزوین، ۱۳۸۲/۹/۲۶.
۳۰. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار با مردم آذربایجان شرقی، ۱۳۹۸/۱۱/۲۸.
۳۱. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در دیدار با مردم کرج، ۱۳۷۶/۷/۲۴.

۳۲. دهخدا، علی اکبر، لغت‌نامه دهخدا، ج ۲، تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۷.
۳۳. سایت دفتر حفظ و نشر آثار مقام معظم رهبری، به آدرس: www.Khamenei.ir.
۳۴. شهید مطهری، مرتضی، پیرامون انقلاب اسلامی، قم: انتشارات صدرا، ۱۳۶۱.
۳۵. کتابخانه دیجیتال مدرسه فقاقت، به آدرس: <http://lib.eshia.ir>.
۳۶. محمدی، منوچهر، انقلاب اسلامی در مقایسه با انقلاب‌های فرانسه و ایران، تهران: نشر مؤلف، ۱۳۷۴.
۳۷. مصباح یزدی، محمدتقی، انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن، تدوین قاسم شبان‌نیا، قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ج ۲، ۱۳۹۲.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی